

Skal vandet indeholde bly fra din vandhane ?

Artikel af Mette Lone Albrechtsen
i samarbejde med Bent Vestergaard

Langt de fleste vandhaner på markedet indeholder bly. Og det er ganske lovligt, for der findes ingen regulering af, hvor meget bly en vandhane må indeholde.

Til gengæld er der regler for, hvor meget bly en vandhane må afgive til drikkevandet. En såkaldt grænseværdi. Om dette giver mening, er til diskussion, fordi mange forskere mener, at selv meget små mængder af bly er skadelige – og at vandhanerne derfor slet ikke skal indeholde bly. Vandhaner skal ikke deklareres, så i butikkerne kan man ikke læse sig til, hvad vandhanerne indeholder af kræftfremkaldende stoffer eller andet skadeligt.

Længe var det "almindeligt kendt" i branchen, at det ikke kunne lade sig gøre at lave en vandhane uden bly. Den opfattelse er blevet gjort til skamme af Bent Vestergaard, som er indehaver af firmaet Zeromix, hvis vandhaner er lavet af messing og er uden bly, nikkel og krom, hvilket er sjældent.

Her fortæller han om sin drøm om det rene drikkevand, en drøm, der mere og mere ligner et mareridt, fordi det i stigende grad er industrien, der tilgodeses i stedet for befolkningens sundhed:

Jeg havde en drøm om rent drikkevand.

Derfor blev jeg begejstret, da daværende miljøminister Svend Auken ved årtusindeskiftet skrev under på Blybekendtgørelsen – en lov der stort set forbød bly i alt.

Det var i sandhed en stor dag for miljøet og sundheden i Danmark, mente jeg, fordi jeg troede, at sundheden og miljøet endelig ville blive prioriteret frem for produktion og omsætning.

Der var naturligvis undtagelser og overgangsordninger, men linjen var klar: solgte man fx fiskeudstyr med mere end 0,01% blyindhold, stod man til to år i fængsel.

På det tidspunkt havde jeg solgt vandhaner på agentbasis i Skandinavien fra store italienske producenter i flere år. Fokus var på design, pris og navnet – bare blyindholdet ikke oversteg 3,5%, kunne man jo få godkendt alt, og var der lidt for meget bly i legeringen, sørgede man bare for at fornikle og forkrome vandvejene også (det var ikke sundt, men kunne altid holde lidt på blyet).

Da jeg spurgte italienerne, om de kunne lave blyfri vandhaner, grinede de bare og rystede på hovedet. Spurgte jeg underleverandører i Danmark, var svaret det samme – der var enighed om, at "manden er gal". Bly var nødvendigt, mente de. Men det er bare ikke sandt, for bly er bare en blødgører – og så er det billigt. Ingen af de to ting gør det til en produktionsmæssig nødvendighed, det er et spørgsmål om bevidste valg, intet andet.

"Bly og blyforbindelser er giftige for både mennesker og miljø. De mest kritiske effekter af bly er neurologiske effekter hos børn og fostre, der forårsager nedsat hjernefunktion og intelligens. Der er ikke nogen nedre grænseværdi for, hvornår bly er giftigt, og enhver yderligere begrænsning af eksponeringen for bly betragtes som værende gavnlig for både mennesker og miljø."

Miljøstyrelsen, i 'Kemikalier, J.nr. 001-10633, Ref. TRTAN', 2. juni 2014 <http://mst.dk/media/mst/9429215/13%20-%20Bly%20Final.pdf>

Billedrækken viser metalkrot, der smeltes til slagge, hvorfra kinesiske mænd uden beskyttelse fisker det omsmelstede metal ud. Jo højere blyindhold, jo lettere at omsmelte. Metal, der f.eks. anvendes til nye amatører under acceptable forhold.

Derfor anvendes bly

- Bly er en blødgører, det betyder, at des mere bly man putter i messinglegeringen, des nemmere bliver det at arbejde med – man kan således lave de vildeste designs.
- Produktionen bliver billigere, fordi det samlede smeltepunkt sænkes, og der slides ikke på værktøjerne. Og bly er væsentligt billigere end andre metaller.
- Såfremt der ikke er bly i messing, bliver det tæt på umuligt at arbejde i – ved spåntagning bliver spånerne endeløse, og det kræver meget specielle værktøjer. Blyfri messing kan således sammenlignes med hårdheden i rustfrit stål, men er alligevel meget sværere at arbejde i...Men det er muligt, så der er ingen grund til at lade være, hvis man tænker i sundhed!

Om bortskaffelse af vandhaner, – også dem med bly, nikkel og krom

I teorien er der to måder at komme af med en gammel vandhane på:

1) VVS-montøren tilbyder at tage den gamle vandhane med retur uden beregning, samler disse effekter på lageret og sælger dem til produkthandlaren med jævne mellemrum.

2) Forbrugeren afleverer den udtjente vandhane på lossepladsen – der formentlig også sælger videre til produkthandlaren.

Howdan produkthandlaren tackler opgaven, vides ikke med sikkerhed, men det kan være en yderst kompleks opgave at genbruge en så sammensat vare som en vandhane, I "bedste fald" sendes det tilbage til Kina og skaber forurening dér i stedet for her.

LØB'ende Nyheder
November 2017

side 13

Valgte Kina

Jeg købte som følge af dette en enkeltbillet til Kina og meddelte familien, at jeg først kom hjem, når jeg havde fundet ud af det her. Det viste sig at tage syv år, så i stedet for en permanent bolig i Kina er det vel blevet til mindst 100 rejser efterhånden.

Hvorfor det blev Kina, vil nogen måske spørge om. Det gjorde det, fordi alle andre flyttede produktionen til Kina på det tidspunkt, altså måtte det være mulighedernes land. Det viste sig også at være tilfældet. Lave produktionsomkostninger, ingen hensyntagen til hverken miljø eller arbejdere, alt var meget fleksibelt.

Det var rystende at opleve de kinesiske arbejdsforhold som f.eks. her på billederne.

Polering af amatører skete uden beskyttelse af nogen art!

Drømmen om blyfrie vandhaner

Min drøm var at bevise, at man faktisk kunne producere i Kina og samtidig opføre sig ordentligt i alle henseender. I 2007 var vi endelig klar med den første blyfri messingvandhane, produceret af rene produkter og under ordnede ansvarlige forhold.

Årsagen til at messing er smart at bruge i forbindelse med vandhaner er det høje indhold af kobber, som nedbryder bakterier (naturligvis under forudsætning af, at der ikke er nikkel og krom i vandvejene). Kobbers evne til at nedbryde bakterier benyttede man sig af før i tiden på hospitaler. Hvor der var risiko for at flytte smitte fra en stue til en anden anvendtes kobberhåndtag.

Vandhaner fri af Blybekendtgørelsen

Kort tid efter viste det sig faktisk, at vandhaner IKKE var omfattet af Blybekendtgørelsen – der var slet ingen øvre grænser for, hvor meget bly man procentuelt måtte blande i messinglegeringen (for at gøre den billigere), og det er der desværre stadigvæk ikke.

Hvorfor vandhanerne ikke var med i bekendtgørelsen, ved jeg ikke, og det ville da være fantastisk, om man kunne finde nogen, der vidste det?

De næste 10 år gik i princippet uden en reel lovgivning på området i Danmark, skiftende erhvervs-, miljø- og trafikministre har kloget sig på skift, hvilket har kostet branchen milliarder af kroner.

Det seneste tiltag er, at man har vedtaget, at de svenske, tyske og hollandske love også gælder i Danmark – hidtil har disse godkendelser været ugyldige i Danmark.

Personligt synes jeg at det er ærgerligt, at vi har berøringsangst i Danmark, når det kommer til lovgivningen omkring vores drikkevand. En vandhane bliver ikke bedre af at blive godkendt i henhold til én eller anden, mere eller mindre tilfældig og uambitiøs test, snarere tværtimod kan det nemt udvikle sig til at være en direkte misvisende sovepude.

Philippe Grandjean:

"Bly er ikke nødvendigt for at kunne fremstille en vandhane, men findes kun, fordi man bruger billigt metalaffald til fremstillingen.

Der er grænseværdier for bly i vand, men normalt måler man kun i ledningsvandet. Grænsen overskrides ofte i vand fra (blyholdige) vandhaner.

Vestergaard har ret. Vandhaner typegodkendes i en styrelse, der ikke har synderlig viden om frigivelse af metaller til drikkevandet, fx hvis vandet har stået i hanen natten over. Der er mig bekendt ingen kontrol af de enkelte produkter.

Jeg var i mange år sagkyndig i Sundhedsstyrelsen, og jeg mindes ikke nogen som helst opmærksomhed omkring problemet. Jeg forsøgte selv at rejse det for nogle år siden, men ansvaret lå dengang i den daværende Erhvervsstyrelse, og det kunne man ikke blande sig i.

Bly fra drikkevand og andre kilder fører til, at vi i DK fortsat har så stor en belastning, at det påvirker hjernens udvikling hos børn. Generelt mener jeg, at Vestergaard har en god sag."

Philippe Grandjean er professor, forskningsleder, PhD med speciale i miljømedicin, SDU, adjungeret professor på Harvard University, redaktør på www.braindrain.dk og Environmental Health. Har udgivet bogen 'Kemi på Hjernen' sammen med journalist Pernille Hermann i 2015.

Krav til sundhedsmæssig dokumentation ændres til fordel for producenterne

Den 1. juli 2016 trådte bekendtgørelse nr. 1007, om markedsføring og salg af byggevarer i kontakt med drikkevand, i kraft.

Den giver producenterne nye og billigere muligheder for at sælge deres produkter i Danmark, fordi der gives flere muligheder for sundhedsmæssig dokumentation.

I den nye bekendtgørelse om markedsføring og salg af byggevarer i kontakt med drikkevand er det nemlig fastsat, at byggevarerne kan markedsføres og sælges, hvis det kan dokumenteres, at byggevareren som helhed eller de vandberørte delkomponenter, som byggevareren består af, er:

1. godkendt i den danske GDV-ordning
2. certificeret i Tyskland i overensstemmelse med den gældende tyske ordning eller
3. godkendt i Nederlandene i overensstemmelse med den i Nederlandene gældende ordning eller
4. typegodkendt i Sverige

Som begrundelse for ændringen blev angivet 'lettelser for virksomhederne'. En redegørelse for differencer og fællestræk i de fire landes godkender er ikke forevist. Her et uddrag fra den officielle begrundelse for ændringen:

"Bekendtgørelsen vil indebære lettelser for virksomhederne. Med bekendtgørelsen kan byggevarer i kontakt med drikkevand fremover markedsføres og sælges i Danmark, hvis byggevarerne enten har en GDV-godkendelse eller har tyske eller svenske certifikater. GDV-ordningen bliver frivillig for de virksomheder, der allerede har en certificering fra Sverige eller Tyskland."

Kilde: <https://www.trafikstyrelsen.dk/DA/Presse/Nyhedsarkiv/Byggeri/2016/06/Horng-over-bekendt-om-markedsforing-og-salg-af-byggevarer.aspx>, 1. juni 2016

Se bekendtgørelsen her: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=181911>

Da den nye bekendtgørelse trådte i kraft sidste år, skrev Politiken blandt andet:

Nye vandhaner vil forurene drikkevandet

Drikkevandet kan fremover komme til at indeholde højere doser af sundhedsskadelige kemikalier. Sådan lyder det enstemmigt fra en række eksperter, efter at transport- og bygningsminister Hans Christian Schmidt (V) netop har underskrevet en ny bekendtgørelse for vandhaner og andre drikkevandsinstallationer, der skal gøre det nemmere for udenlandske producenter at komme ind på det danske marked.

Styrelse advarede mod nye regler

Styrelsen for Vand og Naturforvaltning mente også, at den nye bekendtgørelse kan få konsekvenser for drikkevandet. I et høringssvar advarede de ministeren:

"Vi anbefalede, at de udenlandske produkter fortsat skal leve op til de danske krav for metaller, fordi der ellers er risiko for, at der vil ske en højere afgivelse af bly, nikkel og cadmium til drikkevandet. Det blev der ikke lyttet til", siger civilingeniør Anne Christine Duer fra styrelsen.

Kilde: Politiken, 14. juli 2016 <http://politiken.dk/forbrugogliv/sundhedogmotion/art5629465/Nye-vandhaner-vil-forurene-drikkevandet>

Vestergaards kommentarer til ændringerne

Der er stadig **ingen tilgængelige oversigter over reelle forskelle i forhold til sundhedssiden.**

Jeg ved godt at mange eksperter udtalte i kølvandet på denne lovændring, at de tyske, svenske og hollandske krav var mindre strenge end de danske – men er/var de nu det.

G(odkendt til) D(rikke)V(and)-ordningen er siden opstarten i april 2013 blevet modificeret et utal af gange, og rigtig meget beroede på såkaldte ekspertvurderinger af delene i den enkelte vandhane. Spurgte man ind til, hvilke kriterier der blev vurderet ud fra, fik man aldrig et konkret svar.

Det kan derfor være svært at sige, om den ene godkendelse er bedre end den anden. Det man til gengæld kan blive enige om, er at det er blevet nemmere at sælge vandhaner på det danske marked, specielt for de største europæiske producenter, der i forvejen har godkendelser i et af vores nabolande.

Samtidigt er det blevet tilsvarende sværere for mindre producenter at konkurrere, da der naturligvis er forskel på, hvor meget godkendelsesomkostningerne vejer, om man sælger 500 stk. eller 50.000 stk. af en given vandhane.

Tænk engang – tager du din VA-godkendte vandhane og smelter den om til fiskeudstyr (blink, pirk, synk eller andet) og sælger det til naboen, så står du til 2 års fængsel (hvilket er strafferammen for at sælge fiskeudstyr med over 0,01% bly). Der vil være 200-300 gange så meget bly i din VA-godkendte vandhane, som der må være i f.eks. jagt- og fiskeriudstyr, eller smykker...

Det eneste der er 100 % sikkert er, at en godkendelse er fuldstændig værdiløs – det giver i bedste fald en falsk tryghed for forbrugeren...

Vær ærlig og spørg kunden

Som sagt, har man i de sidste 10 år diskuteret, hvordan lovgivningen skulle se ud mht. vandhaner, for bagefter at lukke vandhaner ind, som tidligere slet ikke kunne sælges her i landet. Det eneste man har glemt, er at spørge kunden til råds.

Man kunne jo med rette have stillet hr. og fru Danmark følgende spørgsmål: Betyder det noget for dit valg af vandhane, om

- dit barn kan risikere at udvikle hjerneskade eller kræft på grund af for højt blyindhold i vandhanen?
- du eller andre i husholdningen kan risikere at udvikle krom- eller nikkelallergi ved at røre ved eller drikke af vandhanen?
- seniorerne i husholdningen kan risikere legionella ved at indånde vandpartikler fra en legionellabefængt vandhane eller bruser?
- arbejderen, der har fremstillet din vandhane, er blevet uheldigt syg på grund af hexavalent krom-affald fra fremstillingsprocessen af din vandhane?
- miljøet ødelægges for bestandigt i u-landene, fordi du skal have en vandhane til under 100 kr.?

